

บทที่ 2 ระบบภาษี*

1. ความหมายของระบบภาษี (Tax System)

คำว่า “ระบบภาษี” หมายถึงการพิจารณาภาษีอากรทุกชนิดที่จัดเก็บในแต่ละประเทศ โดยภาษีอากรทุกชนิดที่จัดเก็บจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด และทำงานประสานกันตามหลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ ที่รัฐบาลกำหนดขึ้น เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการหารายได้เข้ารัฐ สำหรับนำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารประเทศ

การที่รัฐบาลจะเก็บภาษีชนิดใดบ้าง หรือจะเก็บภาษีจำนวนกี่ชนิดมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับนโยบายการคลังของรัฐบาลในขณะนั้น เช่น ถ้ารัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมกิจการทางธุรกิจให้ดำเนินไปด้วยดี รัฐบาลก็ไม่ควรที่จะเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีอากรบ่อย ๆ หรือถ้าต้องการที่จะควบคุมกิจการทางเศรษฐกิจบางประการ เช่นมีนโยบายควบคุมระดับราคาสินค้า รัฐบาลก็ควรปรับอัตราภาษีเงินได้ให้ต่ำลงในกรณีที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังอยู่ในภาวะเงินเฟ้อ หรือปรับอัตราภาษีเงินได้ให้สูงขึ้นเมื่อเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในภาวะเงินฝืดเพื่อตั้งนี้เป็นต้น

นอกจากนี้ความหมายของระบบเศรษฐกิจยังอธิบายไปในอีกแง่หนึ่งว่าการที่ประชาชนในแต่ละประเทศ หรือในแต่ละระบบเศรษฐกิจประกอบอาชีพต่าง ๆ มากมายหลายร้อยชนิด ทำให้สินค้าและบริการที่ผลิตได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก จากสินค้าและบริการที่เอกชนผลิตได้นี้เองรัฐจะชักเอาไปส่วนหนึ่งในรูปของอำนาจซื้อ หรือในรูปของเงินเพื่อนำไปใช้จ่ายในการดำเนินงานบริหารประเทศ เงินที่รัฐจะชักไปจากกิจกรรมแต่ละประเภทจะเป็นจำนวนเงินมากน้อยแตกต่างกันไป เมื่อนำเงินที่ชักมาจากกิจการต่าง ๆ มารวมกันเข้าแล้วจะได้ยอดเงินจำนวนหนึ่ง เท่ากับจำนวนเงินที่รัฐต้องการ และเงินจำนวนนี้เองที่ถือว่าเป็นรายได้อันเกิดจากระบบภาษี

ตามวิธีการของระบบภาษี รัฐจะต้องกำหนดประเภทภาษีอากรที่จะทำการจัดเก็บว่ามีกี่ประเภท ได้แก่อะไรบ้าง และจะต้องสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษีชนิดต่าง ๆ ที่ทำ

* สฤต อภิชาติบุตร หลักการภาษี พระนคร บริษัท คณะช่าง จำกัด 2503 บทที่ 3

การจัดเก็บว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้การที่จะเก็บภาษีชนิดใหม่เพิ่มขึ้นจะต้องพิจารณาภาระภาษีที่มีอยู่ทั้งหมดแต่เดิมว่ามีอยู่มากน้อยเพียงไร และเมื่อจะเก็บภาษีชนิดใหม่เพิ่มเข้าไปอีกจะทำให้ภาระภาษีทั้งหมดเป็นอย่างไร การที่พิจารณาภาระภาษีทั้งระบบแทนที่จะพิจารณาภาระของภาษีแต่ละประเภทก็เพราะมีวัตถุประสงค์ที่จะให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุดนั่นเอง

จริง ๆ แล้วไม่มีประเทศใดสามารถที่จะนำเอาหลักเกณฑ์ดังกล่าวของระบบภาษีไปปฏิบัติได้ เพราะตามข้อเท็จจริงมักปรากฏว่าการเก็บภาษีอากรแต่ละชนิดล้วนแต่เป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะการณ์ หรือความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในแต่ละยุคแต่ละสมัยผลักดันให้เกิดขึ้นมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของกรวางแผนไว้ล่วงหน้า ตัวอย่างเช่นการเก็บภาษีเงินได้ของสหรัฐอเมริกาเป็นผลสืบเนื่องมาจากสหรัฐอเมริกาต้องประสบกับความเสียหายเพราะเกิดสงครามกลางเมือง จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องหาเงินมาบูรณะประเทศ และนี่คือสาเหตุที่ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องเก็บภาษีเงินได้เป็นครั้งแรก

นอกจากนี้หลักการอีกประการหนึ่งของระบบภาษีที่กำหนดว่าจะต้องสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษีประเภทต่าง ๆ ที่จัดเก็บทั้งหมดว่ามีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใดนั้นตามความเป็นจริงแล้วย่อมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกระทำได้ เพราะภาษีแต่ละประเภทมีวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บไปคนละทาง และฐานของภาษีแต่ละชนิดก็ไม่เหมือนกัน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากมากที่จะให้ภาษีทุกประเภทมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั่วทั้งหมด ตัวอย่างเช่นภาษีเงินได้ ซึ่งมีเงินได้สุทธิเป็นฐานภาษี กับภาษีที่ดินที่จัดเก็บตามจำนวนเนื้อที่ดินโดยมิได้พิจารณารายได้ของที่ดินแต่ประการใด จึงไม่มีทางที่จะสัมพันธ์กันได้

2. ประเภทของระบบภาษี

ระบบภาษีนี้ ถ้าพิจารณาตามจำนวนหรือประเภทของภาษีอากรแล้ว อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ ด้วยกัน คือ

1. ระบบภาษีเดี่ยว (Single Tax System) เป็นระบบภาษีที่จัดเก็บภาษีอยู่เพียงประเภทเดียว
2. ระบบภาษีรวม (Multiple Tax System) คือ ระบบภาษีที่มีภาษีหลายประเภท

ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องระบบภาษีนี้ได้แตกแยกออกเป็นสองฝ่ายคือ ฝ่ายหนึ่งสนับสนุนระบบภาษีเดี่ยว ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งสนับสนุนระบบภาษีรวมโดยต่างฝ่ายต่างมีเหตุผลกันคนละอย่าง อย่างไรก็ตามในระหว่างพวกที่เห็นด้วยกับระบบภาษีเดี่ยวยังมีความเห็นขัดแย้งกันเองในเรื่องว่าภาษีประเภทเดียวที่จะจัดเก็บนั้นควรเก็บจากอะไร และในที่สุดความเห็นก็แตกแยกออกเป็น 3 ฝ่าย

คือ ฝ่ายแรกมีความเห็นว่าควรเก็บจากที่ดิน ฝ่ายที่สองเห็นว่าควรเก็บจากรายได้ และฝ่ายที่สามเห็นว่า ควรเก็บจากทรัพย์สิน โดยต่างฝ่ายต่างมีเหตุผลสนับสนุนความคิดของฝ่ายตนดังนี้

1. ฝ่ายที่มีความเห็นว่าควรเก็บภาษีจากที่ดิน ฝ่ายนี้มีความเห็นว่าควรเก็บภาษีจากที่ดินไม่ควรเก็บจากยอดผลผลิตทางการเกษตร แต่ควรเก็บจากค่าเช่าทางเศรษฐกิจของที่ดิน โดยให้เหตุผลว่าเนื่องจากที่ดินที่ใช้ในการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์แตกต่างกัน การเพาะปลูกในที่ดินอุดมสมบูรณ์ นอกจากไม่ต้องลงทุนลงแรงมากแล้วยังได้ผลผลิตจำนวนมากกว่าอีกด้วย ส่วนที่ดินที่ไม่อุดม แม้จะลงทุนลงแรงมากแต่ผลผลิตที่ได้รับก็ยังน้อยกว่าที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ทั้ง ๆ ที่ใช้เนื้อที่ในการเพาะปลูกเท่า ๆ กัน

ความแตกต่างของผลผลิตที่ได้รับจากที่ดินที่อุดมสมบูรณ์กับที่ดินที่ไม่อุดมสมบูรณ์นี้เองคือ ค่าเช่าทางเศรษฐกิจของที่ดิน สมมติว่ามีที่ดินสองแปลงเนื้อที่เท่ากัน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการเพาะปลูกของที่ดินสองแปลงเท่ากัน แต่ผลผลิตที่ได้รับจากที่ดินทั้งสองแปลงแตกต่างกัน ถ้าที่ดินแปลงที่หนึ่งเป็นที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ผลิตข้าวได้ 1,000 ถัง ส่วนที่ดินแปลงที่สองเป็นที่ดินที่มีคุณภาพรองลงไปผลิตข้าวได้เพียง 850 ถัง เช่นนี้แสดงว่าที่ดินแปลงที่หนึ่งมีค่าเช่าทางเศรษฐกิจเท่ากับข้าว 150 ถัง (1,000-850) ส่วนที่ดินแปลงที่สองไม่มีค่าเช่าทางเศรษฐกิจเลย ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองนักเศรษฐศาสตร์สำนักกรรมชาตินิยม จึงมีความเห็นว่าควรเก็บภาษีจากที่ดินไม่ควรเก็บจากยอดผลผลิต เพราะถ้าเก็บภาษีจากยอดผลผลิตแล้ว เกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกบนที่ดินที่มีคุณภาพรองลงไปจะต้องเลิกทำการผลิต เพราะที่ดินประเภทนี้ไม่มีค่าเช่าทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการเก็บภาษีจากค่าเช่าทางเศรษฐกิจของที่ดินจึงเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุน

นอกจากนี้นักเศรษฐศาสตร์สำนักกรรมชาตินิยมยังมีความเชื่ออยู่หลายประการ คือ

(1) ไม่ว่ารัฐจะเก็บภาษีประเภทใด หรือเก็บจากอะไรก็ตาม ในที่สุดภาระภาษีก็จะต้องถูกผลักไปตกอยู่กับค่าเช่าทางเศรษฐกิจของที่ดิน ดังนั้นเพื่อไม่ให้เสียเวลาและค่าใช้จ่าย ควรเก็บภาษีจากค่าเช่าทางเศรษฐกิจของที่ดินเพียงอย่างเดียว

(2) ในการผลิตสินค้าอะไรก็ตามเมื่อให้ผลผลิตออกมาแล้ว ผลผลิตนั้น ๆ จะทำลายทุนเดิมให้เสื่อมสภาพไป ตัวอย่างเช่น คนงานเมื่อทำงานเสร็จได้ค่าจ้าง หรือผลผลิตออกมาแล้ว คนงานจะหมดแรงต้องพักผ่อนและรับประทานอาหาร จึงจะมีแรงขึ้นมาใหม่ เครื่องจักรที่ใช้ทำการผลิตสินค้าก็เช่นเดียวกัน เมื่อทำการผลิตไประยะหนึ่งและให้ผลผลิตออกมาจำนวนหนึ่งแล้ว เครื่องจักรจะเสื่อมสึกหรอ แสดงว่าผลผลิตของเครื่องจักรนั่นเองได้ทำลายเครื่องจักรให้เสื่อมสภาพลง

นักเศรษฐศาสตร์สำนักธรรมชาตินิยมมีความเห็นว่า การผลิตของที่ดินเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่ให้ผลผลิตแล้วไม่ทำลายทุนเดิม ที่ดินจะคงสภาพอยู่เช่นนั้น และสามารถใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกต่อไปได้เหมือนเดิมเพราะความเชื่อเช่นนี้ เขาจึงมีความเห็นว่าผลผลิตของที่ดินเป็นผลผลิตสุทธิ (produit net) แต่ผลผลิตจากการผลิตอย่างอื่นไม่ใช่ผลผลิตสุทธิ

(3) ในการจัดเก็บภาษีจากการผลิตหัว ๆ ไป ถึงแม้การจัดเก็บจะมีวัตถุประสงค์เก็บจากผลผลิตก็ตาม แต่เนื่องจากผลผลิตเหล่านั้นไม่ใช่ผลผลิตสุทธิ การเก็บภาษีจากผลผลิตจึงกลายเป็นการเก็บจากทุนไป เมื่อทุนถูกเก็บภาษีเช่นนี้ ยิ่งทำการผลิตมากเท่าไรทุนก็จะหมดไปเร็วขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะผลผลิตของการผลิตอย่างอื่นไม่ใช่ผลผลิตสุทธิดังกล่าวแล้ว

เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าการเก็บภาษีจากการผลิตได้มีมาช้านานแล้ว ถ้าความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์สำนักธรรมชาตินิยมเป็นสิ่งที่ถูกต้อง การผลิตนั้น ๆ ก็น่าจะสูญสิ้นไปนานแล้วเพราะหมดทุนที่จะใช้ในการผลิตไม่น่าจะมีการผลิตเหลืออยู่ให้เห็นได้จนกระทั่งทุกวันนี้ แต่นักเศรษฐศาสตร์สำนักธรรมชาตินิยมก็ให้เหตุผลว่าที่การผลิตยังคงมีอยู่เป็นเพราะภาษีที่เก็บจากการผลิตอย่างอื่นได้ถูกไล่เบียดไปจนถึงเกษตรกร ตัวอย่างเช่น เมื่อรัฐเก็บภาษีจากเงินได้ของคนงาน ๆ จะมีรายได้เหลือสำหรับซื้อผลผลิตทางเกษตรได้น้อยลง ทำให้ผลผลิตการเกษตรขายไม่หมดต้องลดราคาลงจึงจะขายได้หมด แต่ถึงกระนั้นรายได้ของเกษตรกรก็ลดลงไปกว่าเดิมโดยลดลงไปเป็นจำนวนเงินเท่ากับเงินที่คนงานเสียภาษีไป ลักษณะเช่นนี้แสดงว่าภาษีอากรที่เก็บจากรายได้ของคนงานได้ถูกผลักภาระไปให้เกษตรกรนั่นเอง

2. ฝ่ายที่มีความเห็นว่าควรเก็บภาษีจากรายได้ นักเศรษฐศาสตร์อีกพวกหนึ่งมีความเห็นว่าภาษีประเภทเดียวที่จะจัดเก็บควรเก็บจากรายได้โดยให้เหตุผลว่า การเก็บภาษีอากรนั้นแท้จริงก็คือการโอนรายได้หรือสินค้าหรือบริการส่วนหนึ่งที่ประชาชนนำมาหาได้ให้แก่รัฐ ด้วยเหตุนี้รายได้จึงควรเป็นฐานภาษีเพียงอย่างเดียว และการจัดเก็บภาษีจากรายได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่สามารถนำเอาหลักความสามารถในการเสียภาษี (ability to pay) มาใช้เพื่อการกระจายภาระภาษีให้เกิดความเป็นธรรมแก่คนในสังคมได้มากขึ้น

3. ฝ่ายที่มีความเห็นว่าควรจัดเก็บจากทรัพย์สิน นอกจากนักเศรษฐศาสตร์สองพวกแรกที่มีความเห็นว่าควรเก็บภาษีจากที่ดินและรายได้แล้ว ยังมีนักเศรษฐศาสตร์อีกพวกหนึ่งมีความเห็นว่าควรเก็บภาษีจากทรัพย์สิน พวกนี้พิจารณาไปในด้านความสะดวกเกี่ยวกับการจัดเก็บเป็นประการสำคัญ โดยมีความเห็นว่าทรัพย์สินส่วนมากเป็นสิ่งที่มิรูปร่างมีตัวตน ผู้ใดก็ตามที่มีทรัพย์สิน

อยู่ในครอบครองก็เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีอย่างชัดแจ้ง ด้วยเหตุนี้การจับเก็บภาษีจากทรัพย์สินจึงน่าจะสมารถทำได้โดยง่ายและสะดวกกว่าการจับเก็บจากสิ่งอื่น

เมื่อพิจารณาความเห็นของฝ่ายที่เสนอให้ใช้ระบบภาษีเดียวแล้วจะเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นพวกที่เสนอให้จับเก็บภาษีจากที่ดิน จากรายได้ หรือ จากทรัพย์สินก็ตามต่างพิจารณาไปในเรื่องความสะดวกของการปฏิบัติจับเก็บเป็นประเด็นสำคัญ โดยมีความเห็นร่วมกันว่าการเก็บภาษีหลายประเภทที่มีหลักเกณฑ์ตลอดจนวิธีการจับเก็บที่แตกต่างกันนั้นเป็นความลำบาก ยุ่งยากในการจับเก็บ ผู้การเก็บภาษีเพียงประเภทเดียวไม่ได้เพราะนอกจากจะเป็นการสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บแล้วยังเป็นความสะดวกของผู้มีหน้าที่เสียภาษีอีกด้วย อย่างไรก็ตามระบบภาษีเดียวก็มีข้อเสียหลายประการที่ไม่สามารถแก้ไขและนำมาใช้ให้เกิดผลดีกับระบบเศรษฐกิจได้ ด้วยเหตุนี้เองระบบภาษีที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นระบบภาษีสวมจะแตกต่างกันก็ตรงที่ความมากน้อยของประเภทภาษีที่จัดเก็บ ในประเทศที่เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้ามักจัดเก็บภาษีเพียงไม่กี่ประเภท เช่น จัดเก็บภาษียุติและภาษีมรดก โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บจากคนร่ำรวย ส่วนคนยากจนมักจะไม่เก็บภาษีจากเครื่องอุปโภคบริโภคที่คนส่วนใหญ่นิยมซื้อมากินมาใช้กันอย่างแพร่หลายรวมทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคที่ไม่มีคุณสมบัติต่อสุขภาพและอนามัย เช่น สินค้าจำพวกสุรา ยาสูบ และสิ่งของฟุ่มเฟือยต่าง ๆ เป็นต้น

ยังมีข้อบกพร่องของระบบภาษีเดียวอีกประการหนึ่งที่ไม่สามารถแก้ไขได้ก็คือเรื่องความไม่เป็นธรรม ดังที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่าความเป็นธรรมคือลักษณะอันสำคัญอย่างหนึ่งของภาษีอากรที่ดี เมื่อระบบภาษีเดียวมีหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บภาษีอากรเพียงประเภทเดียวเช่นนี้ความเป็นธรรมในสังคมก็ย่อมมีขึ้นไม่ได้เพราะภาระภาษีย่อมจะต้องตกอยู่กับบุคคลเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้นไม่ว่าภาษีประเภทเดียวที่จัดเก็บจะเก็บจากที่ดิน หรือเงินได้ หรือทรัพย์สินก็ตาม นอกจากนี้การเก็บภาษีเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถหาเงินเข้ารัฐได้เพียงพอกับความต้องการอีกด้วย เพราะการเก็บภาษีจากฐานภาษีประเภทเดียวนั้นเป็นการจำกัดขอบเขตในการหารายได้เข้ารัฐเป็นอย่างยิ่ง และจะเป็นผลเสียต่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวมด้วย

ส่วนระบบภาษีเดียวซึ่งจัดเก็บจากที่ดินและทรัพย์สินจะจัดเก็บได้ง่ายเพราะเจ้าของที่ดินและทรัพย์สินไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงภาษีได้ก็จริงแต่เนื่องจากปริมาณที่ดินและทรัพย์สินมีจำนวนจำกัด ดังนั้นถ้าจะเก็บภาษีจากฐานภาษีประเภทนี้เพียงอย่างเดียวให้ได้เงินเข้าคลังอย่างเพียงพอกับความต้องการสำหรับใช้จ่ายในการบริหารประเทศแล้ว รัฐก็จำเป็นที่จะต้องกำหนดอัตราภาษีไว้ให้สูง แต่วิธีนี้จะทำให้ฝ่ายเจ้าของที่ดินและทรัพย์สินซึ่งเป็นผู้เสียภาษี เมื่อต้องเสียภาษีเป็น

จำนวนมากก็มักจะหาทางไปรีดนาทาเร้นเอาจากผู้เช่าที่ดินอยู่อีกต่อหนึ่ง ซึ่งคนพวกนี้ส่วนใหญ่ก็ได้แก่ชาวไร่ชาวนาที่เป็นคนยากจน เลยกกลายเป็นว่า คนยากจนกลับเป็นผู้ที่ต้องรับภาระภาษีไปในที่สุด

สำหรับระบบภาษีเดียวที่จัดเก็บจากรายได้ ถ้าจัดเก็บจากรายได้ของคนทั่วไป โดยไม่คำนึงว่าผู้มีรายได้นั้นมีรายได้มากหรือน้อยแล้ว คนยากคนจนที่มีรายได้น้อยก็อยู่ในข่ายที่จะต้องเสียภาษีด้วย ซึ่งเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนยากจนเพราะค่าของเงินแต่ละบาทสำหรับคนรวยและคนจนแตกต่างกัน เงิน 1 บาทของคนจนจะมีรรถประโยชน์สูงกว่าเงิน 1 บาท ของคนรวยอย่างมากมาย ทางการคลังถือว่าการเก็บภาษีจากคนจนซึ่งเงินแต่ละบาทแต่ละสตางค์ของเขามีรรถประโยชน์สูงดังกล่าวแล้ว ทำให้เกิดภาระภาษีหนักยิ่งกว่าการเก็บภาษีจากคนรวย เมื่อผู้เสียภาษีมี่ความรู้สึกว่าภาระภาษีไม่เท่าเทียมกันความเป็นธรรมก็ย่อมไม่มี นอกจากนี้ประชาชนของประเทศต่าง ๆ มักเป็นคนจนมากกว่าคนรวย ดังนั้นการจัดเก็บภาษีจากรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ นอกจากจะทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่เป็นธรรมดังกล่าวแล้วยังขัดกับหลักประหยัด (economy) อีกด้วย เพราะจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติจัดเก็บเป็นจำนวนมากแต่ได้เงินภาษีเป็นจำนวนน้อยไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย

เกี่ยวกับเรื่องการจัดเก็บภาษีจากรายได้นี้ John Stuart Mill ได้เสนอแนะความเห็นไว้ว่าการเก็บภาษีรายได้ไม่ควรเก็บจากรายได้ที่ต่ำกว่าระดับพอประทังชีพ ดังนั้นถ้าจะเก็บภาษีให้ได้เงินเข้าคลังอย่างเพียงพอก็ต้องเก็บภาษีจากผู้ที่มีรายได้มากในอัตราสูง ซึ่งวิธีนี้ก็จะมิผลทำให้ผู้ที่มีรายได้สูงเกิดความท้อถอยในอันที่จะทำงานให้มีรายได้มาก ๆ เพราะมีความรู้สึกว่าย่างรายได้ได้มากเท่าใดก็ต้องเสียภาษีมากขึ้นเท่านั้นเลยหมดกำลังใจที่จะทำงาน การเก็บภาษีรายได้ในอัตราสูงนอกจากจะมีผลต่อการทำงานดังกล่าวแล้ว ยังมีผลต่อการออมอีกด้วย คือทำให้ปริมาณเงินออมลดลง เมื่อเงินออมลดลงก็ย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อไปถึงการลงทุน ซึ่งเป็นหัวใจของความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวมด้วย

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นข้อเสียของระบบภาษีเดียว และจากข้อบกพร่องต่าง ๆ ดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ระบบภาษีสวมเป็นที่ยอมรับของประเทศต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ การใช้ระบบภาษีสวมทำการจัดเก็บภาษีหลาย ๆ ประเภทนอกจากจะทำให้รัฐสามารถหารายได้เข้าคลังได้เพียงพอกับความต้องการแล้ว การปฏิบัติจัดเก็บยังกระทำได้สะดวกกว่าการเก็บภาษีเพียงประเภทเดียวเสียอีก ด้วยเหตุนี้ลักษณะของภาษีที่ดีจึงได้กำหนดคุณสมบัติไว้อีกอย่างหนึ่งคือ ลักษณะไพศาล เพราะการเก็บภาษีหลายประเภทจะทำให้รัฐมีรายได้มากขึ้น เพราะมีที่มาของเงินได้จากหลาย ๆ

แหล่งด้วยกัน และลักษณะดังกล่าวก็คือลักษณะไพศาลอันเป็นหลักการของระบบภาษีรวมนั่นเอง นอกจากนี้การเก็บภาษีหลายประเภทที่เรียกว่ามีลักษณะไพศาลยังมีส่วนช่วยขจัดปัญหาหรือข้อเสียของภาษีแต่ละประเภทได้อีกด้วย เนื่องจากข้อดีของภาษีประเภทหนึ่งจะช่วยแบ่งเบาข้อเสียของภาษีอีกประเภทหนึ่งไปได้ เพราะถ้าภาษีที่จัดเก็บมีอยู่เพียงประเภทเดียวข้อดีและข้อเสียของภาษีประเภทนั้นก็จะคงมีอยู่เช่นนั้นตลอดไป แต่การที่จัดเก็บภาษีหลาย ๆ ประเภท ข้อดีและข้อเสียของภาษีแต่ละประเภทจะหักล้างซึ่งกันและกันไปในตัว ดังนั้นเมื่อพิจารณาทั้งระบบภาษีแล้วจึงไม่มีข้อเสียอะไรปรากฏอย่างร้ายแรง

ยิ่งไปกว่านั้นระบบภาษีรวมยังมีส่วนช่วยลดการหลีกเลี่ยงภาษีไปได้โดยปริยายอีกด้วย เพราะการที่มีภาษีหลายประเภทผู้เสียภาษีย่อมไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงภาษีไปได้ทุกประเภท เมื่อหลีกเลี่ยงภาษีประเภทหนึ่งไปได้อีกจะต้องไปพบกับภาษีอีกประเภทหนึ่งเข้าจนได้ ด้วยเหตุนี้การหลีกเลี่ยงภาษีในระบบภาษีรวม จึงกระทำได้น้อยกว่าและน้อยกว่าระบบภาษีเดี่ยว

แม้ว่าระบบภาษีรวมจะมีข้อดีมากกว่าระบบภาษีเดี่ยวดังที่ได้กล่าวมาแล้วและเป็นระบบภาษีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายก็จริง แต่การที่มีภาษีมากประเภทจนเกินไปก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ดี เพราะถ้าจะพิจารณากันในด้านภาระภาษีแล้วจะเห็นว่าสิ่งที่ต้องเสียภาษีหลาย ๆ ประเภทถึงแม้ว่าจะเป็นอย่างละเล็กละน้อย แต่เมื่อรวมกันเข้าแล้วอาจต้องรับภาระภาษีมากกว่าการเสียภาษีเพียงประเภทเดียว นอกจากนี้การกระจายภาระภาษีออกไปหลาย ๆ ประเภท อาจต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายไม่น้อยคุ้มกับเงินภาษีที่จัดเก็บได้ก็เป็นได้ ดังนั้นการนำเอาระบบภาษีรวมไปใช้จึงต้องพิจารณากันให้รอบคอบว่าควรจัดเก็บภาษีที่ประเภทจึงจะเป็นการเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่า ประเทศต่าง ๆ ส่วนมากจะนิยมใช้ระบบภาษีรวมกันมากกว่าระบบภาษีเดี่ยว แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าระบบภาษีเดี่ยวจะถูกทอดทิ้งหรือไม่มีความหมายไปเสียเลยทีเดียวก็หาไม่ได้ เพราะข้อเท็จจริงปรากฏว่าในปัจจุบันนี้ระบบภาษีเดี่ยวได้เข้ามามีบทบาทอยู่ด้วยเหมือนกัน ผู้ที่อ้างเรื่องนี้ได้ให้เหตุผลว่าในบรรดาภาษีประเภทต่าง ๆ ของระบบภาษีรวมนั้นความจริงแล้วมีภาษีเพียงประเภทเดียวเท่านั้นที่เป็นภาษีหลัก ส่วนภาษีอื่น ๆ ที่ทำการจัดเก็บอยู่ด้วยเป็นเพียงส่วนประกอบที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้การจัดเก็บภาษีหลักดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ถ้าปรากฏว่าเมื่อใดภาษีหลักสามารถจัดเก็บได้ตามลำพังอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยภาษีประเภทอื่น ๆ แล้ว เมื่อนั้นก็สามารถที่จะยกเลิกการจัดเก็บภาษีอื่น ๆ ที่เป็นเพียงส่วนประกอบนั้นเสียได้

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ในปัจจุบันได้มีผลทำให้กลไกการดำเนินงานทางด้านการจัดเก็บภาษีอากรเจริญรุดหน้าตามไปด้วยเป็นอันมาก ภาษีที่จัดเก็บจากรายได้สุทธิได้กลายเป็นภาษีหลักของประเทศต่าง ๆ เป็นส่วนมาก ยิ่งนับวันหลักเกณฑ์และวิธีการตลอดจนเครื่องมือในการจัดเก็บภาษีอากรก็จะวิวัฒนาการก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ การจัดเก็บภาษีอากรก็จะรัดกุมและได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปดังที่คาดการณ์ไว้โอกาสที่ระบบภาษีเดียวจะถูกนำมาใช้ในการจัดเก็บภาษีรายได้สุทธิก็คงจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในอนาคต อย่างไรก็ตามที่กล่าวมานี้ก็ยังคงเป็นเพียงการคาดคะเน หรือการเล็งผลเลิศเท่านั้น ความจริงแล้วระบบภาษีที่ดีที่สุดไม่ได้ขึ้นอยู่กับประเภทของภาษีที่จัดเก็บ หากขึ้นอยู่กับเรื่องความรู้สึกตัวในการเสียภาษีของประชาชนผู้เสียภาษีมากกว่า หมายความว่าระบบภาษีที่ดีจะต้องทำการจัดเก็บภาษีโดยให้ประชาชนรู้สึกตัวน้อยที่สุด เข้าทำนองที่ว่าถอนขนหนานให้ได้มากที่สุดโดยให้หนารู้สึกตัวน้อยที่สุดนั่นเอง

เป็นที่น่าสังเกตว่าในตำราอเมริกันส่วนใหญ่ ไม่นิยมใช้คำว่าระบบภาษีแต่จะใช้คำว่าโครงสร้างภาษี (Tax Structure) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าระบบภาษีเป็นสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อนเลยก็เป็นได้